

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МАТЕБУОТ ҚҰМИТАСИ

Газета 1929 йил, 1 августдан чиқа бошлаган

№ 52 (65928)
1996 йил, 24 июль, чоршанба

Сотувда эркин
нархда

Кўнгилларга ором берар гўзал ёзнинг ҳар они

ЗАРЕМА

Зарема эгнига оқ халат, бошига оқ дуррача уради-да, онаси билан бирга ферма ичкарасига кирди. Озода, кенг хонада ковш қайтарётган сигир уларни куриб секингина маъраб қўйди.

— Қизим, мана бу «Қашқа» булади, — деди онаси пешонасида қора қашқаси бор сигирни курсатиб, — жонивор энг кўп сут берадиганлардан.

— «Қашқа»жон, менинг қизим ҳам сут соққани келди, кўп-кўп бергин-а... — Она «Қашқа»ни шундай сўзлар билан эркалаб, яғринини силади. Кейин унинг елинини топ-тоза қилиб артиб, соғишга тушди.

«Қашқа»нинг сути кўп экан. Зарема ҳам соғишиб юборди. Кейин бошқаларига навбат келди. Ферма улариники, сигирларга, бузоқларга узлари овқат беришади, узлари ювиб-тарашади. Шунинг учун ҳам сут, қуюқ, қаймоқ сероб.

Зареманинг бобоси Малик ота фермани хусусийлаштириб олганидан

кейин ишлари ҳам кўпайди, рўзгорларига ҳам барака кирди. Аввалига уларга 530 бош қорамол, 20 та йилки, ем-

ган булсин-да», деган ҳаёл билан қозикдаги кўйлагини кийиб, кучага йуналди.

кари булса, отига миниб бораверади. Уйга совринсиз қайтмайди.

Отаси Журабек аканинг айтишича, фермада 5 та чавандоз от бор экан. «Ахтун» лақабли от эса ута чопқир, курикларда яхши қатнашаркан.

Нурлан «Ахтун»ни ташқарига олиб чиқиб, сой томонга етаклади. Бир неча қадам юрганидан кейин сақраб миниб олди. Енгил қамчи урди. Жонивор чопқилиб кетди. От устида яйраб бораётган болакайнинг қувончдан кўзлари чақнарди.

***

Мен Малик ота Алимбоев, уғиллари Журабек, Муродбек, набиралари Зарема, Нурлан билан Бўстонликда танишдим.

Истиклол шарофати билан мен бу ерда хайрли ишлар қилаётган одамларни кўрдим. Улар эртамининг қанотлари.

Абдулхай НОСИРОВ,
журналист.

БУ ҲИКОЯ ТУТ ҲАҚИДА ЭМАС

Бўстонликда марварид, балиқ тутлар кўп. Одамлар тағизга чодир тутиб қўйишади. Утган-кетганлар эса савоб бўлади-да.

Бу ҳикоямиз эса тут ҳақида эмас, шу ердаги «Наврўз» сут-товар фермасининг ишлари, ютуқлари, таътил кунларида бу ерга келиб ота-оналарига кўмак бераётган тенгдошингиз Нурлан, Зарема ва бошқалар ҳақидадир.

хашак учун 190 гектар ер ажратишди, яна техника ҳам беришди. Яқинда улар сутни қайта ишлайдиган цех ҳам қуриб олишди. Энди улар кўрғондаги 7 та болалар богчасига сут, қаймоқ, қатиқ етказиб беришмоқда.

Зарема оқ халатини ечиб ташқарига чиқди...

НУРЛАН

Нурлан уйқули кўзларини ишқалаб, урнидан турди. Муздек сувда юз-қулини ювди. «Ахтун»ни сойга олиб тушмоқчи эдим, отам олиб кетма-

Отхонага кирса отаси «Ахтун»нинг ёлларини силаб эркалаётган экан.

Нурлан ҳам отнинг яғринини силади. Секин шапатилаб уриб қўйди.

— Қалла пишдим, чавандоз буламан, деган одам эрта туради-да, — деди ҳозиргина кириб келган бобоси...

Унинг мана шу бобоси Малик Алимбоевни қишлоқда танимаган одам йўқ. Ҳатто қўшни қишлоқдагилар ҳам билишади. Чунки у киши яхши чавандоз-да. Қарда кўп-

ШОҲИМАРДОН ҚҰЙНИДА БИР КҰН

Ҳақиқат «Наврўз» ҳайрият жамғармаси ёзи таътил кунлари гўзал фарғонанинг азамат тоғлар билан ўралган Шохимардон оромгоҳига саяҳат ташкил этиши тошкентлик бир гуруҳ мактаб ўқувчилари қатори мени ҳам жуда хурсанд қилди. Ҳақиқат ҳамшаҳарларим — Дилқоза, Нодира, Зафар, Ёқубовлар, Ҳида, Нуратова ва бошқалар билан роҳатли «Мерседес» автобусида қорни гўлқилар ва қўшиқчи шаршаралар дегери Шохимардонга тоғ-саҳарда етиб бордик.

Сайрингиз Оксой ва Қўрсойлар қўшилиб, айқириб оқабган сой соҳилидаги мезмонхонада қончилиқда бошланди. Ёз тилмасининг ҳазиратасига қарамай, эрталаб жемпер кийишга тўғри келди. Кейин бирлашиб, шаҳаргаки тоноша қила бошладик. Қўшиқчи тоноқдан эсаётган шабада тақти роҳат бағишласа, Ердоқ тоғининг новбоғрани, жиббагар гўлқилари кўзга қалаштирарди. 234 погонани зинадан кўтарилиб Ҳатма Ҳакимзода Наврўз макбарасини зиёрат қилдик.

Айниқса, оташин шоирнинг мазмунли музейи бизда қайта таассурот қолдирди. Бу ерда Ҳатма Ҳакимзодаларнинг ҳаёти ва ижоди, замондошлари ҳақидаги подир экспонатлар, ўзбек адабиёти ва санъатининг ривожланишига мўносиб ҳисса қўшган аломатларнинг дил сўзлари қалбимизда муҳрланиб қолди.

Сўз сўраётганини кўриб ҳайрон бўлганим. Ҳатма дам олувчилар каби мен ҳам Шохимардон саяҳатидан эсдалик деб сўраётган бўлишим. Фақатгина ҳақиқатнинг эслатиб тури қаллимизнинг, баракшоода, сўр-ма каби совғаларни ҳарид қилдик. Тоғлар, болалар маскани Шохимардондаги бир куним бир унр қалбимга муҳрланди.

Муножот ФАЙЗИЕВА,
Тошкентдаги 236-мактабнинг 10-синф ўқувчиси.

УЙЧИДАГИ ОРОМГОҲ

Ҳамид Олимжон номли болалар ва усмирлар оромгоҳи Уйчи туманининг сулим гушаларидан бирида жойлашган. Жамоа ҳужаликлариаро бу богда асосан деҳқон фарзандлари дам олмақдалар. Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, бир йўлланма баҳоси 1788 сум. Унинг 65 фоизини касаба уюшмалари, қолган қисмини эса жамоа ҳужалиги бошқаруви тулайди, натижада йўлланма ота-оналарга бепул берилади.

Оромгоҳ 320 уринли бўлиб, 3 мавсумда 960 ўқувчи ҳордик чиқаради.

Болаларнинг кўнгилли ва мазмунли дам олишлари учун барча имкониятлар яратилган. Улар учун санъат ва спорт турлари буйича курик-танловлар, ҳар хил мавзуларда баҳс-мунозаралар ва савол-жавоб кечалари уюштирилмоқда. Айниқса, Ўзбекистон мустақиллигининг беш йиллигига ва соҳибқирон Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишланган суҳбатлар дам олувчиларда катта таассурот қолдирди.

Гулнора Қушинова, Сарвиноз Ҳамроева, Зебо Нишоновна каби зукко дам олувчилар «Энг яхши раққоса», «Энг яхши пазанда», «Билимдон ватандошим» сингари курик-танлов ғолиблари бўлишганда улар қанчалик қувонишганини кўрганингизда эди.

Уқишдан буш вақти далада, ота-онасига ердан бериш билан утадиган деҳқон болаларининг ёзи таътили мароқли бўлиши учун туман агросаноат мажмуи касаба уюшмаси қўмитаси раиси Дилбар опа Турабоева, оромгоҳ бошлиғи Баҳодир Пузалов, бош тарбиячи Дамир Халилов ва бош етакчи Маҳмуда Пузаловалар зарур имкониятларни яратиш йулида жонбозлик курсатишмоқда.

Туманда бошқа оромгоҳлар ҳам анчагина. Лекин буниси узгача. Чунки бу ердаги дала болаларининг қувноқ овози саховатпеша она заминимиз нафасини эслатиб туради.

Н. ОРИФЖОНОВ,
Наманган вилояти.

«ГУНЧА»ДА БАЙРОҚ МАДҲИ

Болалигимда уйимизга опаларим учун газеталар қаторида битта журнал ҳам келарди. Гарчи бу журналда нима деб ёзилганини билмасам-да, аммо ундаги расмларни қайта-қайта томоша қилишни жуда яхши қурардим.

Кейинчалик билсам бу «Гунча» журнали экан. Ҳали-ҳануз унга обунаман. Аввал узим, сунгра болаларимга уқиб бераман. Кунни кеча журналнинг июль сони келди. Ушбу сони республикамиз байроғига бағишланган экан. Сафар Барноевнинг шу мавзудаги шеъри билан бошланибди.

—Аяжон, байроқ нима узи? Боғчамизда турган байроқми?—сураб қолди уғлим Алишер.

—Ҳа, худди узи. Академик Алибек Рустамий шундай ёзибди:

—«Байроқ бирор фирқа, ташкилот, уммат, миллат ва унинг давлатининг белгисидир. Буларнинг орасида миллат учун энг муҳими ва унинг мустақиллигини ва халқаро ҳурматга эгаллигини билдирувчи байроқ—давлат байроғидир. Давлат байроғи муқаддас ҳисобланади ва уни эъзозлаб асралади. Уни беҳурмат қилишга йул қуйилмайди, чунки давлат байроғини беҳурмат қилиш, шу давлатнинг ҳамма аҳолисини беҳурмат қилиш билан тенгдир. Байроқлар бир-биридан ранги ва нақшлари билан фарқ қилади. Бизнинг аجدодимиз жуда қадим замонлардан бошлаб уз байроқларига эга булганлар».

Шу кунни уғлимга Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримкул Қодировнинг «Байроққа талпинган бола» ҳикояси ва Абдусайд Кучимов, Толиб Йўлдош, Наримон Орифжонов, Тулқин Илҳомовларнинг байроғимиз ҳақидаги шеърларини ҳам уқиб бердим.

Сиз ҳам журналнинг бу сонини албатта уқинг. Унда босилган байроқ ҳақидаги материаллар ҳаётни урганишингизда, кенг фикрлашингизда сизга ёрдам беради.

Феруза ОДИЛОВА.

ЙЎЛДАШ ЙЎЛДОШИМИЗ

*Қўзларга нур башилар
Республикам байроғи.
Оснони кенг тўсаффо,
Ватан — галам ҳар ёни.
Республикам байроғи.*

*Йўлдошдир айқимизда,
Наринар қўлимизда,
Меҳри қилларда яшар,
Сурагани қўлимизда,
Республикам байроғи.*

*Норласа тўрфа рангда,
Қуёш дейсиз, қаранга,
Зафарларга горловчи
Қора кўзлар қароғи,
Республикам байроғи.*

Миллик — Мустақиллик

*Ҳаммаслақ, ақиллик бу,
Бундан орзулар кўлар
Келажак ерқиллик, бу
Республикам байроғи.*

*Бу шонли Ўзбекистон
Бахтимиз, баҳоримиз,
Ҳони тилларда достон
Шараф ифтихоримиз,
Республикам байроғи.*

Толиб ЙЎЛДОШ.

ТАНИШУВ

БОҒЧА ОПА: — Болажонлар, ҳозир сизга байроғимиздаги ранглар, ой ва юлдузлар узлари ҳақида сузлаб беришади. Марҳамат, диққат қилинг, кулогингизга қуйиб олинг.

ҚИЗ БОЛА: — Мен мовий ранг буламан — юрт осмонининг бир парчаси. Бу — оламда тинчлик булсин деганимдир. Яна мен тип-тиниқ сувга ухшайман. Ахир — ҳаёт оқин дарё-да. Тилагим унинг бағри ҳамиша шаффоф булсин. Ҳеч қачон лойқаланмасин.

ЎФИЛ БОЛА: — Мен қизил рангдурман. Бамисоли томирларда оққан тоза қондурман. Ҳамма-ҳаммани Ватан байроғи остида яшашга, меҳнат қилишга, курашишга чақираман.

ЎФИЛ БОЛА: — Мен оқ рангман. Узим ҳам оқ, кўнглим ҳам оқ, қилар ишларим эса пок. Шунинг учун ҳам мақ-

товим купроқ, узоқ-узоқларни кураин деб, элга «оқ йул» тилаин деб, байроқдан урин олдим ва унда мангу қолдим.

ҚИЗ БОЛА: — Мен яшил рангдурман. У нима дегани? Яшиллик яшариш, яшнатиш, эртанги кунга ишониш дегани. Нону насиба, соф об-ҳаво, соғу омонлик дегани. Орзуларим буюк, юрт ҳамиша яшнаб турсин, дулдул отдек кишнаб турсин.

ҚИЗ БОЛА: — Оймомаман, оймома. Эртақларга бой момо. Кўринишим уч ёки тўрт кунликдир. Ниятларим одамларга туқинликдир. Уй сурсалар уйларига сирдошдурман. Йул юрсалар, ёнларида йулдошдурман. Тинч тунларни тинч кунларга улайман. Ўзбекистон шарафини олам аро сузлайман.

ЎФИЛ БОЛА: — Ун икки юлдуз — ун икки оймиз. Жамласангиз, бир йилга жоймиз. Ким қандоқ яшади, яхшими, ёмон? Ҳеч иккиланмай баҳолаймиз. Яна биз ун икки юлдуз ун икки буржмиз. Ою, қуёш билан ҳаракатдамиз. Фасллар узгаради. Янги кун, янги одамлар тугилади, барида иштирокимиз бор. Биз акс этган юрт Байроғи ҳам, узи ҳам дунё тургунча турсин, деймиз.

43 ХАҚИҚАТИДА ЭСА ОЛМАЯПМИ?

Ушбу руқни остида болалар мактублари эълон қилинган, «ҳеч кимга айтмаган сирларини гапириб, бир оз енгиллашиб олиш»ни истаган ўқувчилар анчагина хат йўллашди. Қуйида навбатдаги дипломаларни эълон қиламиз.

ХҲРОЗНИНГ ЎРНИГА ҚУЁННИ СОТДИМ

Тоғамнинг уғли Равшан билан таътилда қуён боқиб, фойда қурмоқчи булдик.

—Тез купаяди, гушти парҳез, териси узидан ҳам қиммат туради,—дейинди бизга маслаҳат берганлар.

Шундай қилиб ишни бошлаб юбордик. Бироқ биз баъзи қийинчиликларни ҳисобга олмаган эканмиз. Аввало, уларга кенгроқ жой зарур, қолаверса ҳадеб у ербу ерни кавлаб қочиб кетаверар экан. Биз «дом»да турганимиз сабабли уларга шароит яратолмасдик.

—Кел, яхшиси уларни сотиб юборамиз,—таклиф қилди Равшан.

Аммо кимга сотишга келганда бошимиз қотди. Бозорга олиб бормаи шу ернинг узиди харидор топилишини кута бошладик.

Қуёнларнинг бирида узим ёлғиз эдим, тургинчи қаватда яшайдиган Рима опа пасга қараб:

—Сарвар, Равшан қани, хурозини сотмоқчи эди?—деб сураб қолди.

—Э, хурозни нима қиласиз, гушти қаттиқ, бемаза, ундан кура қуённи олинг, парҳез,—Рима опани айнитишга ҳаракат қилдим.

Рима опа охири қуённи олишга рози булди. Мен уз қуёнимни унга бердим.

—Инсофсиз, мен тошган харидорни йулдан урибсан!—жиғибийрон булди Равшан кечга бориб.

Бу сузлардан кейин ноинсофлик қилганим ҳақида уйлаб қолдим. Ва унинг дардисар қуёнини узим сотиб олмоқчи булдим. Лекин у бермади.

**Сарвар ҚОДИРОВ,
Тошкент.**

ЯХШИЯМ АММАМГА АЙТДИМ

Дадам ҳар сафар дукондан иккита нон олиб келиш учун пул берардилар. Бугун ҳам шундай деб уйлаб дуконга югурдим. Сотувчи қўлимдаги майда пулларни олиб қутига ташлади. Бопқаларга нон бериб, навбат менга келганда «Сен биттага пул бердинг-а?» деб суради. Мен: «Иккитага» дедим. (Ростдан ҳам иккитага пул олиб келганимга ишонардим-да) Сотувчи менинг рост гапираётганимга шубҳа қилмай иккита нонни пештахтага қуйди.

—Уйга келдиму, дадамга:

—Нечтага пул бергандингиз?—деб сурадим.

—Биттага!—дедилар қўлимдаги нонларга ҳайрон бўлиб қараб.

Воқеани айтиб бердим. Ва қойил қилгандек мақтов кўлдим.

Йўқ, дадам койиб бердилар, «Ма, дарров гизилаб дуконга олиб бориб бер», дея пўписа ҳам қилдилар.

Кучага югурдим. Йўлда Василя аммам бизникига келаятган эканлар.

—Э, ланловур сотувчини деб роса гап эшитдим, энди пулни бермайман,—дедим зорланиб.

—Йўқ, йўқ, сира ундай қила кўрма, кейин узинга қийин булади, урганиб қоласан-а, бундан ҳам баттарроқ нарсаларга ёлгон ишлатишга тўғри келади,—деб ниятимдан қайтардилар.

«Яхшиям аммамга айтибман» уйладим сотувчидан олқини эшитгач қувониб.

**Ўқтам НАБИЕВ,
Марғилон шаҳри.**

ЎЗИМНИ КЕЧИРА ОЛМАЯПМАН

Адирга, Анвар амакимнинг енига бугдойзор оралаб кета бошладим. Шу пайт узоқда менга тикилиб турган жониворни куриб қолдим. У худди товушқон сингари олд оёқларини кутарганча тик турарди. Қизиги шунда эдики, мен анчагина яқин борсам ҳам нари кетай демасди. Унга уч-тўрт метрлар чамаси яқин бориб кесак отдим. Яна қимир этмади. Шунда, кичкина тош отдим. Тегди. Узиям «пук» этганини эпитдим. Шундагина жонивор эринибгина ортига қайрилдида, тулланган сомонлар ичига

кириб куздан гойиб булди.

У кетди. Амакимга бориб курганларимни айтиб бердим.

—Бекор урибсан,—дедилар афсус билан, бундан ун кунлар аввал уни мен ҳам кургандим. Майда болалари бор. Уларга овқат топгани узоқ-узоқларга боради, галлага сира тегмайди.

Шу кундан бошлаб узимни қандайдир гуноҳкордай сезяпман. Зора, сизларга ёзган мактубим туфайли енгил тортсам.

**Охун МАМАРАЙИМОВ,
Қува тумани.**

ЖИЙДА ГУЛИНИ СЕВГАН АДИБ

Аллақанча вақтдан буён нон ёпилмаган, четлари нурай бошлаган тандиримизга ойим тусатдан ут қаладилар. «Ажабо, волидам нон ётмоқчилар чоғи, унни қардан олдилар экан?» деган уй менга тинчлик берма-са-да, ҳамон сурашга журъат этолмасдим. Ҳатто уй ичидан чиқмай, куймаланиб утиравердим. Ораддан қанча вақт утди, билмайман, онам савапта бир дона иссиқ нонни солиб олиб кирдилар.

—Ол, Мақсуджон болам, тобинг қочганга ухшаб турибди, қувват бўлсин,—дедилар.

Мен хуш исси аллақачон хонани тутиб кетпан кспак нонни қулимга олдим.

—Шунча катта тандирга биттагина нон ёлдингизми?—дедим томоғимга алла нарса тикилиб.

Онам тасдиқлаб, бош ирғадилар.

1943 йилнинг машаққатли биринчи қиши ана шундай бошланган эди.

Ораддан йиллар утди. Жуда кўп марта оппоқ, бурсилоқ, қаймоқли, жиззали, гушти нонларни тановул қилдим. Бирок улар уша, болалиқда катта тандирга битта ўзи ёпиб пиши-

рилган нон таъмига сира ухшамади. Бу лаззатни болалиқнинг қайтарилмас ширин, беғубор дамлари каби қайта топа олмадим...

Халқимизнинг ардоқли ёзувчиларидан бири Мақсуд Қориев узининг болалиқ хотираларини юқоридаги сузлардан бошлаган эдилар.

«Айиқчалар», «Қалдирғочлар баҳорда келади», «Болалиқда», «Қарс икки қулдан», «Она» сингари болаларга бағишланган юзга яқин ҳикоялар муаллифининг ёшлик чоғлари Тошкент яқинидаги Юнусобод қишлоғида кечган. Падари бузрукворла-

ри Дуستمухаммадқоридиний илмларни пухта эгаллаган одам бўлиб, миришкор боғбон булган эканлар. Ёзувчида дарахтлар тилини билиш, боғлар парваришида миришкорлик, табиатта муҳаббат ота мерос хислат эканлиги рост.

—Дунё бевафо деганлари бе-кор,— дейди Мақсуд ака.—Будунёга келган инсон одамларга яхшилик қилса, табиатни яшнатса, уз меҳнати самарасидан баҳраманд булишни билса, боғроғлар барпо этса, хуллас барча яхши амалларни бажарса дунё унга бевафолик қилмайди.

—Болалиқда ким булишни орзу қилгансиз?

—Хуқуқшунос булишни орзу қилардим. Шу соҳада ишлаб, буш вақтларимда шёър, ҳикоя-

лар битиш ниятим эди, жийда гули исини, майсазорлар, шалолалар, гулдан гулга учиб қунувчи капалакларни, чигирткалар хонишини жуда яхши кўрардим. Институтни битириб, аспирант бўлдим, диссертация ҳимоя қилдим. Шундаям ижодни қанда қилмадим. Бадий адабиётга ихлосим баландлиги сабабми, болалиқимда онам Муборақ отин айтиб берган эртақ, дostonлар таъсирими, ҳар ҳолда ижодга муҳаббатим устун келиб, «Қизил Ўзбекистон» газетасига ишга таклиф қилишганда йўқ демадим. Бу ҳаракатимни яхшигина шёърлар битиб юрувчи отам ҳам, шоир Маъруф акам ҳам қўллаб-қувватлашди.

—Қаҳрамонларингизни қандай танлайсиз?

—Талабалар ҳаётидан олинган биринчи қиссам «Ойдин кечалар» қаҳрамонларининг ҳаммаси ўз дўстларим, ўқити-дошларим. Булиб утган воқеаларни қаламга олганман. Ҳатто хатлар ҳам ҳақиқий. «Ой тугилган тунда» қиссаси ҳақида гапир-радиган бўлсам, унинг бош қаҳрамони ўз тоғам. Онаминг айтишларича, тоғамни йипирманчи йилларда улдириб кетишган. Воқеалар волидам таваллуд топган Гиштқуприк деган жойда юз беради... «Афросисёбгузали», «Турналар баланд учади» қиссаларим қаҳрамони Дилафруз ҳам ҳаётда мавжуд инсон.

Ёзувчи Мақсуд Қориев ярим асрлик ижодий фаолияти давомида юзга яқин ҳикоя, унга яқин қисса, «Сугд углони», «Ибн Сино» каби романлар битди. Унинг асарлари асосида «Қиз узатиб борганда», «Қалдирғочлар баҳорда келади», деб номланган фильмлар яратилди.

Муборақ истиқлол Мақсуд Қориевни кенг миқёсда, эркин ижод қилишига имкон яратди. Унинг маҳсули «Ибн Сино» романи бўлди. Ушбу тарихий асарда буюк табобат султони-нинг диний дунёқарашларига ҳам кенг урин берилган.

Қуйида ана шу асардан парча ўқийсиз.

Мақсуд ҚОРИЕВ

(Романдан парча)

Ибн Сино туни билан мижжа қоқмай тонг оттирди. Сабабки, аломат бир рисола қулига тушиб қолди. Узи ҳам уйламаган эди бундай булишини. Кеча жума масжидга бориб, намоздан чиққач, нима янгиликлар бор экан, деб китоб бозорига утган эди, қадрло-ни Муҳаммад китобфуруш қуярда-қуймай унинг қулига бир рисола тутқа-зиб:

—Ҳаттотнинг дастхати бироз хунукроқ демасангиз, шу рисола сотиб олингиз, кейин узингиз хурсанд бўлу-сиз,—деди.

Ибн Сино китобга разм солатуриб: —Аллоҳнинг мурувватидан ургилайким, сизни менга дуст айлади, билурсиз, бунақа китобларим кўпдур, менга қандай рисола зарурлигини яхши билурсиз, очигини айта қолай, буниси-ни олмай дурмен,—деди.

Муҳаммад ҳайрон: чунки Ибн Си-нонинг бунақа одати йўқ эди, ҳеч қа-чон китобдан юз угирмаган. Китобфу-руш ҳиёл огасиниб:

—Олинг, арзонга берурмен. Уч дир-хам берсангиз бас, ахир бу сиз учун унчалик ҳам қиммат эрмас-ку,—деб жаврай берди.

Ҳа, савдогар аҳли шунақа булади, уз молини утқизмай қуймайди, агар ол-масангиз орқангиздан то остонангиз-гача эргашиб боради-да, майли пулини кейин берарсиз, деб қулингизга тутқа-зиб кетаверади.

Бу сафар ҳам ҳадеб китобфуруш хи-рралик қилавергач, Ибн Сино гумонси-раб:

—Олмайман дедим, ҳаргиз ол-май дурмен,—деб қул ситгаб йулига кет-моқчи булган эди.

—Илгарироқ айта қолмайсизми шу-ни?—деди.

Хуллас, Ибн Сино Муҳаммадга уч дирхамни тутқазди-ю, китобни қултиғи-га қисиб, уйига йул олди.

Кун жуда иссиқ, кўёш кун буйи ҳам-маёкни тандирдек қиздирар эди. Ибн Сино уйга келасолиб, уз хонасига кир-ди-ю, кийим-бошларини ечиб, естик тортиб бироз тин олай, деб ёнбошлади. Хона ташқа-рига нисбатан анча салқин туюлди унга. Чарчаган эмасми, кузи кетиб қолибди. Агар укаси Мах-муд келиб уйғотмаса, ҳали қоронгу туш-гунча ухлармиди. Чунки у купинча кун-дузи бироз мизгиб олиб, кейин кечаси билан ишлашга одатланган.

—Оқшом тушаётганда ухлаб бўл-майди, тур, огир тортиб қолсан, Ху-сайн,—деди онаси Ситорабону.

—Совугим ошиб кетиб дур чамамда, уйқудан куз очолмай қолдим,—деди Хусайн онасига зорлангандай.

—Ҳой Махмуд, Хусайнга новот чой қилиб бер, кеча отанг бозордан новот-нинг нақ дурини келтирган эрди-лар,—деди Ситорабону углига меҳри-бонлик курсатиб.

Бироздан сунг хизматкор чой келтир-ди. Ака-ука косага новот солиб долига келтирилган чойни мазза қилиб ичиш-ди. Кун қорая бошлади, намозга туриш-ди. Кейин, Ибн Сино бир даста қоғоз-ларни қултиқлаб ҳовли уртасига қуйил-ган катта сурига чиқиб утирди. Отаси Абдуллоҳ ҳали хизматдан қайтмаган,

иштаҳа қузғатувчи ширин бир хушбуй хид тутди, онаси Ситорабону опхонада таом пиширмоқда эди. Одатда ҳар бир мусулмоннинг хонадонидида бугун жума оқшомида палов дамланади.

Ситорабону хуш-хуррам, қули-қули-га тегмайди, ош пиширган, дастурхон тузатган, қарабсизки, бирпасда ҳамма нарса муҳайё. Ҳат-то бир талай юмуш орасида вақт топиб, пардоз-андоз-га ҳам улғура-ди, шу аснода янги қуйлагини кийиб ол-ганини угил-лари ҳам, хиз-маткорлар ҳам сезмай қоли-шади. Ҳа, ҳалемай

эри—хонадон соҳиби, ардоқли угилла-рининг отаси, Абдуллоҳ келиб қолади. Хизматкор тарвуз келтириб, икки паллага бўлди-да, коса қилди. Узи ҳам анордек кип-қизил, тарам-тарам, сма-сангиз ҳам егингиз келади. Новот чой ичгангами, Ибн Сино чанқаб, юраги куйиб турганди, чанқовнинг давоси деб, кунглидан утқазди. Одатда Ибн Сино тарвузнинг тагини қириб ейишни яхши кўрарди, бунақа вақтда Махмудга: «Сен тарвузнинг магзини егин, мен тагини қириб ейман», деб қуярди. Хусайннинг бу одатини билгани учун ҳам укаси иш-таҳа билан тарвузнинг магзини уйиб ея бошлади. Ибн Сино укасига разм соли-б, кейин тарвузнинг хусусияти ҳақида сузлаб кетди:

—Махмуд, билурсенму, тарвуз буйрак-ка, жигарга даво эрур. Айниқса, уни ёш болалар кўпроқ истеъмол этмоқлари даркордур. Бухоролик деҳқонлар тар-вузни қишга сақлашнинг устаси фаран-гидурлар. Хасталик вақтида эмас, тар-

вузни кўпроқ соғлом, қишин-ёзин та-наввул этмоқ кони фойдалур.

Махмуд ҳозир еб булган тарвуз пал-ласини бир чеккага суриб:

—Хусайн, анави тоқчадаги китобни қайдан олдингиз?—деб қолди.

—Қайси китоб, ана холос, фаро-мушлик курсин, бозордан уч дирхамга сотиб олган эрдим. Абу Носир ал-Форобийнинг бир рисоласи эркан.

—Қани буюқка ол-чи!

Махмуд тоқчада турган китобни олиб келиб акасига тутқазди.

Ибн Сино шоша-пиша китобни ва-рақлай бошлади-ю, сувга тушгандай жимиб кетди. Энди тарвузни ҳам унут-ганди.

—Ҳа, Хусайн, рисолада нелар хусу-синда ёзибдур?

Акасидан садо чиқмади. Унинг учун ҳозир, шу дамда гуё ҳеч нарса йўқ, беқиёс поёнсиз уммонга чумиб кет-гандай. Борлиқни унутган, анчадан бери излаган, лекин тополмай юрган энг ноёб нарсасига эришгандай, орзу-сига етиш йулидаги чигал бир жумбок-ни ечгандай. Ҳа, бу ҳақиқатдан ҳам Абу Носир Форобийнинг «Илоҳиёт» рисоласи эди. Қизик, жуда ҳам қизик, бу юнон файласуфи Арастуни айни «Метафизика» китобига ёзилган ту-шунтириш, ҳа энг мураккаб рисолаи жуда ҳам содда қилиб битилган баени. Ибн Сино Арастуни «Метафизика» сини бир неча бор қайта-қайта ўқи-ган, ҳатто ёдлаб ҳам олган бўлса-да, негандир бу ута мураккаб рисола-нинг дақиқ томонларини тулалигича тушу-ниб етолмаган эди.

—Давоми бор.

Пугат дафтارينгизга

Илоҳиёт—метафизика, арабчада «Мо баъда ат-табиа»

